Veera Kojo ja Tuire Valkonen
Konserniosasto

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta (TuV@eduskunta.fi)

Viite: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa – Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045; Tulevaisuusvaliokunnan kokous perjantai 13.02.2026 klo 10.00

Tulevaisuusajattelun juurruttaminen päätöksentekoon liikenne- ja viestintäministeriössä

Tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt kirjallista asiatuntijalausuntoa tulevaisuusajattelun juurruttamisesta päätöksentekoon. Liikenne- ja viestintäministeriö (LVM) kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa ja esittää seuraavan asiantuntijalausunnon.

Miten ministeriö hyödyntää tulevaisuustyöskentelyä, tulevaisuusselontekoa ja skenaarioita?

Tulevaisuusselonteko on tarkoitettu hallituksen ja koko valtioneuvoston strategisen päätöksenteon tueksi. Se tarjoaa pohjan myös laajemmalle poliittiselle ja yhteiskunnalliselle keskustelulle Suomen tulevaisuudesta. Tulevaisuusselonteossa tuotettu jaettu ymmärrys strategisen toimintaympäristön kokonaiskuvasta tukee päätöksenteon yhtenäisyyden, johdonmukaisuuden ja pitkäjänteisyyden toteutumista. Tulevaisuusselonteko vahvistaa myös hallinnon tulevaisuusvalmiutta, resilienssiä ja varautumista. Kaikkea tätä tarvitaan nykyisessä nopeasti muuttuvassa ja vaikeasti ennustettavassa maailmassa, jossa toivotun tulevaisuuden luominen vaatii systeemistä ymmärrystä, luovaa mieltä ja laajaa yhteistyötä.

Laaja-alainen, ministeriöiden poikkihallinnollisessa yhteistyössä tuotettu tulevaisuusselonteon strateginen toimintaympäristöanalyysi tarjoaa ainutlaatuisen tietopohjan politiikka- ja säädösvalmistelulle eri ministeriöissä. Yhteinen työ säästää myös resursseja, kun eri hallinnonaloilla tuotetut asiantuntija-analyysit ovat kaikkien käytössä, eikä niitä tarvitse tuottaa pistemäisesti eri hankkeisiin. Tulevaisuusselonteon skenaariot auttavat puolestaan käsittelemään epävarmuutta, kirkastamaan ajattelua ja tunnistamaan tulevaisuutta koskevia oletuksia. Skenaarioiden pohjalta on mahdollista tarkastella tarkemmin eri teemoja ja miettiä, miltä esimerkiksi liikennejärjestelmä tai tietoverkot näyttäisivät eri skenaarioissa.

LVM:n hallinnonalalla tulevaisuusselonteon strategista toimintaympäristöanalyysiä ja skenaarioita on hyödynnetty esimerkiksi hallinnonalan konsernistrategian valmistelussa (LVM:n julkaisuja 2024:3, helmikuu 2024), 12-vuotisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman päivityksessä vuosille 2026–2037 (Liikenne 12 -suunnitelma, valtioneuvoston selonteko LVM/2025/112), Turvallisuutta ja uutta talouskasvua tietoverkoista -hankkeessa (TUUTTI-hanke, LVM007:00/2025), Digitaalisen kompassin (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:65, marraskuu 2022)

päivityksessä ja Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin ylläpitämässä liikennejärjestelmäanalyysissa.

Tulevaisuusselonteko toimii myös pohjana hallinnonalan omalle ennakointityölle ja toimintaympäristön seurannalle. Hallinnonalan jatkuvan ennakoinnin mallin mukaisesti hallinnonalan ennakointiverkoston tapaamisissa käsitellään erilaisia digitaalisiin yhteyksiin, liikenteeseen ja viestintään vaikuttavia teemoja ja ilmiöitä asiantuntija-alustusten pohjalta. Tapaamisista koostetaan kaksi kertaa vaalikaudessa raportti, joka sisältää syötteitä hallinnonalan strategiatyöhön. Verkoston ensimmäinen raportti valmistui lokakuussa 2023 (VN/30848/2023) ja toinen raportti joulukuussa 2025 (VN/38282/2025).

Tulevaisuusselonteon ansiosta Suomella on kansainvälinen maine ennakoinnin suurvaltana. LVM:n hallinnonalalla tulevaisuusselontekoa on esitelty OECD:n alaisen International Transport Forumin liikennetutkimuskomiteassa ja visiojohteista liikennesuunnittelua käsittelevässä työryhmässä.

Millä tavalla päätösten tulevaisuuskestävyyden arviointi on integroitu tai integroitavissa ministeriössä tehtävään valmisteluun?

LVM:ssä ennakointi on osa tietopohjaista päätöksentekoa ja vastuullista viranomaistoimintaa. Ministeriössä jokainen virkahenkilö tekee toimintaympäristön seurantaa ja ennakointia omien tehtäviensä osalta. Hallinnonalalla toimintaympäristön seuranta ja ennakointi kuuluvat jokaisen viraston toimintaan. Tulevaisuuslukutaidon kasvattaminen on tärkeää ja siksi asiantuntijoita pyritään osallistamaan ministeriön ja hallinnonalan tulevaisuustyöhön. Esimerkiksi syksyllä 2025 ministeriö toteutti yhteistyössä Demos Helsingin kanssa Osallistava tulevaisuustyö -hankkeen (VN/16180/2025), jossa hallinnonalan henkilöstön laajan osallistamisen kautta kerättiin syötteitä hallinnonalan strategiatyöhön ja virkavalmisteluun kohti keväällä 2027 pidettäviä eduskuntavaaleja. Hallinnonalan strategisia osaamisen ja johtamisen kehittämisen painopisteitä ovat organisaation muutoskyvykkyys, resilienssi ja systeeminen ajattelu, ja näitä painopisteitä myös ennakointi tukee.

LVM:n hallinnonalalla on panostettu tietopohjaiseen valmisteluun kehittämällä vaikutusarviointikykyä. Hallinnonalan vaikutusarviointikyvyn nykytila, tavoitetila ja kehittämisen painopisteet on kuvattu tammikuussa 2025 julkaistussa selvityksessä (Valtioneuvoston julkaisuja 2025:10). Hallinnonalan vaikutusarviointikyvyn tavoitetila vuodelle 2030 on ”Luotettava, läpinäkyvä ja oikea-aikainen vaikutusarviointi tukee valmistelua ja päätöksentekoa”. Vaikutusarviointikyvyn kehittäminen parantaa LVM:n hallinnonalan valmistelun laatua. Laaja-alainen vaikutusarviointi edistää myös valmistelun tulevaisuuskestävyyttä, kun asioita arvioidaan useasta eri näkökulmasta. Esimerkkinä kehitystyöstä on hallinnonalalla vuonna 2023 käynnistetty sosiaalisten vaikutusten arvioinnin kehittäminen (muistio, 15.12.2024) taloudellisten vaikutusten ja ympäristövaikutusten arvioinnin rinnalla.

Tulevaisuus- ja ennakointityö on keskeinen lähtökohta laadukkaalle valmistelulle ja vaikutusarvioinnille. Tavoitteena on nivoa tulevaisuusselonteon toimintaympäristöanalyysi ja skenaariot luontevaksi osaksi erilaisten hankkeiden valmistelua. LVM:n erityispiirteenä on erillinen tietopohja- ja kehittämisyksikkö, jonka vastuulla on muun muassa tietopohjaisen valmistelun tukeminen, vaikutusarviointikyvyn kehittäminen sekä asiantuntijatuen tarjoaminen hankkeiden tietopohjan ja vaikutusarviointien laatimiseen ministeriössä. Yksiköllä on näkymä ministeriössä

käynnistyviin hankkeisiin ja näin mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaista tietopohjaa hankkeissa tuotetaan. Tämä toimintamalli tukee vahvasti tulevaisuus- ja ennakointityön tarpeen tunnistamista hankkeiden alkuvaiheessa ja tulevaisuusarviointien hyödyntämistä valmistelussa ja päätöksenteon tukena.

LVM:n hallinnonalan TKI-toimijuus ja TKI-vaikuttaminen nojautuvat vahvasti tulevaisuusajatteluun ja tutkimukseen. Vuoden 2025 aikana LVM:n hallinnonalalla on selvitetty ja kuvattu TKI-vaikuttamista ohjaavat tavoitteet, hallinnonalan TKI-toimijuutta tukevat toimijat ja TKI-vaikuttamisen laajaa toimintaympäristöä. Työ lisää ymmärrystä TKI-vaikuttamisen mahdollisuuksista sekä kansallisen, EU:n ja kansainvälisen TKI-toimijakentän kokonaisuudesta ja LVM:n hallinnonalan roolista osana sitä. Selvityksen perusteella hallinnonalan TKI-vaikuttamista ja -toimijuutta voidaan tehostaa edelleen muun muassa tiivistämällä yhteistyötä tutkimusorganisaatioiden kanssa ja kytkemällä ennakointi- ja strategiatyö (mm. tulevaisuusselonteko, LVM:n virkakunnan puheenvuoron ja konsernistrategian valmistelu sekä tulosohjausprosessi) entistä tiiviimmin LVM:n TKI-vaikuttamiseen.